

TERMINÀLIA parla amb...

Miren Etxezarreta, catedràtica d'economia aplicada

Miren Etxezarreta Ordizia, 1936

Miren Etxezarreta (Ordizia, 1936) és economista, màster en Economia per la London School of Economics, doctora en Economia per la mateixa universitat anglesa i per la Universitat Autònoma de Barcelona (UAB). Ha treballat com a professora a la Universitat de Sussex, la Universitat de Bilbao i la UAB. Actualment és catedràtica emèrita d'Economia Aplicada de la UAB. Com a investigadora ha tractat, sobretot, temes d'economia

agrària, política econòmica i desenvolupament econòmic. Ha dirigit tesis doctorals, ha escrit a revistes internacionals i ha publicat deu llibres com a autora única o com a coordinadora, un gran nombre de capítols en llibres de diversos autors, i nombrosos articles a diverses revistes. Ha impartit conferències a universitats d'arreu i ha fet estades de docència a universitats de Mèxic, Bolívia, l'Argentina, Xile, Nicaragua, Burkina

Faso, França, els Estats Units, Anglaterra, el Canadà, el Japó, etc. Defensa un enfocament marxista i anticapitalista de l'economia. Actualment participa activament en el Seminari d'Economia Crítica Taifa, dedicat a promoure la crítica de l'economia convencional, la formació de joves economistes i la divulgació de temes econòmics d'actualitat a través de la publicació dels Informes d'Economia Crítica.

Què és l'economia crítica? Quines alternatives ofereix?

L'economia crítica com a esquema de pensament específic no existeix. L'economia crítica és aproximar-se als diversos paradigmes que es postulen per tal d'analitzar els fets econòmics (disciplina de l'economia) des d'un vessant crític, avaluant-los amb relació als plantejaments bàsics, l'aproximació al món real i les conseqüències que aquests paradigmes tenen per a les diverses classes socials. L'economia crítica, en general, no accepta que hi hagi una manera exclusiva d'aproximar-se als fenòmens econòmics, sinó que reconeix que hi ha mètodes i escoles diferents. Consisteix a avaluar de maneres diverses la validesa dels diferents esquemes d'anàlisi, segons els plantejaments de qui s'hi aproxima amb una visió crítica. L'economia crítica enfoca l'anàlisi

econòmica amb pluralitat, avalua el paradigma econòmic que tracta segons els aspectes assenyalats més amunt (bases ideològiques, aproximació a la realitat i conseqüències socials).

Heu estat una de les fundadores del Seminari d'Economia Crítica Taifa, que actualment té com principal objectiu la divulgació. És possible explicar de manera planera conceptes abstractes com els d'economia? Quines són les estratègies per aconseguir-ho?

Per la meva experiència limitada, em sembla que és possible explicar de manera senzilla conceptes abstractes. Creiem que la majoria de les persones i els col·lectius a qui ens hem acostat amb aquest objectiu han entès què volíem expressar. Certament, no entrem en els aparats formals i matemàtics habituals de

l'economia professional, però no ens semblen imprescindibles per explicar adequadament els conceptes fonamentals.

No hem posat gaire atenció en les estratègies d'ensenyament. Ens han preocupat molt els temes que s'havien d'explicar, i hem procurat sempre preparar-los bé. Hem fet servir les paraules més senzilles possibles i algunes ajudes gràfiques, principalment el PowerPoint i altres suports més avançats. Com que els assistents als nostres cursos i xerrades són persones adultes que hi venen pel seu propi interès, i no públics captius, la participació i la motivació de l'audiència ajuden molt.

Cal tenir present que la finalitat de Taifa no és només la divulgació, sinó també poder continuar l'autoformació dels integrants del Seminari i oferir l'oportunitat de disposar d'un

fòrum de debat sobre els problemes econòmics de la societat, dels diversos corrents nous d'estudi i d'anàlisi econòmica, d'estímul i de suport a la transformació de la societat capitalista en una societat justa.

Heu estat durant molts anys professora universitària d'economia i la vostra principal crítica ha estat dirigida contra l'ensenyament de l'economia que se sol fer a les aules universitàries? Per què? Què s'hauria d'ensenyar a la universitat?

L'ensenyament de l'economia a les universitats es redueix a plantejar una única explicació de com funciona l'economia, només segons la visió favorable dels interessos de la classe dominant, com si aquesta en fos l'única explicació possible. A més, es presenta com a provada científicament. Això és totalment erroni. S'ignoren, o en el millor dels casos es minimitzen, altres visions de l'economia com si es tractés de versions ja superades, com si fossin aproximacions històriques ja demostrades, insuficients i deficientes. D'aquesta manera s'ignoren les crítiques en profunditat a l'economia convencional dominant, així com tots els elements que l'anàlisi

L'ensenyament de l'economia a les universitats es redueix a plantejar una única explicació de com funciona l'economia, només segons la visió favorable dels interessos de la classe dominant, com si aquesta en fos l'única explicació possible

econòmica convencional deixa de banda. Es presenta el pensament convencional com a ideològicament neutral, però no és més que la interpretació favorable a les classes i interessos dominants. En resum, es proporciona una versió enormement mutilada dels intents que hi ha hagut i que hi ha per estudiar el fet econòmic per tal de conferir-li el caràcter de ciència econòmica. Es presenta com única "veritat" científica una interpretació summament esbiaixada, insuficient i errònia del

fet econòmic. Es tanquen i es model·len les ments dels estudiants per tal que no siguin receptius a altres visions.

No és fàcil dir què s'hauria d'ensenyar a la universitat, però almenys caldria incloure una explicació dels aspectes més sòlids dels àmbits que es coneixen del pensament econòmic i els seus elements —tots ells parcials— juntament amb la revisió dels principals paradigmes sobre la seva visió de conjunt. Caldria explicar-ne les respectives possibilitats i limitacions i insistir, a més, en la problemàtica que cadascun d'aquests paradigmes comporta i en els múltiples aspectes que es deixen de banda. Crec que així l'aproximació a l'estudi del fet econòmic seria molt més dinàmica i estimulante per als estudiants, ja que no se'ls presentarien plantejaments de pensament rígid, tancat i complet.

Els models econòmics no ortodoxos es defineixen sovint amb etiquetes negatives del tipus anticapitalista, antiglobalització. A part de ser termes negatius, s'expressen des del marc conceptual que es vol superar. Amb quins termes definiríeu el model econòmic alternatiu que defenseu?

No penso que els models econòmics es defineixin com dieu. Crec que cal diferenciar entre diversos aspectes:

- els sistemes econòmics existents (o teòrics) que defineixen una societat (capitalisme, feudalisme, esclavitud, etc.).
- les estratègies econòmiques que es fan servir dins de cadascuna d'aquestes societats: la globalització, el mercantilisme, el proteccionisme, l'autarquia, l'austeritat, etc., són diverses combinacions de formes econòmiques (polítiques econòmiques) que es poden donar dins de cada tipus de societat.
- les escoles de pensament (para-

dels aspectes anteriors. Són categories conceptuals diferents i és millor no barrejar-les.

Des dels segles XVIII i XIX es van fer servir les expressions *socialisme* i *comunisme* com a ideals de les societats que es desitjaven. En alguns àmbits es continuen utilitzant així, però actualment aquestes dues paraules han estat tan desvirtuades i se'ls atribueixen tants sentits diferents, que no em sembla que corresponguin totalment a societats alternatives, per la qual cosa no considero que representin el model econòmic del qual en soc partidària.

Cada vegada es reconeix de manera més àmplia la influència de les ideologies en la ciència en general i en els sistemes científics i els seus practicants. Això és particularment significatiu en les ciències socials i, en particular, en l'economia. Com que és una disciplina que reflecteix relacions socials, la percepció que se'n té depèn inevitablement de la ideologia amb què es perceben. Aquest és un dels elements que ignora l'economia convencional, que erròniament i deliberadament es presenta com a neutra. Crec que la via per a una forma honesta de tractar aquest aspecte ha de partir de la recomanació que donava

Popularment, de vegades es barregen diverses categories: com que la globalització és capitalista, s'associa antiglobalització amb no-capitalista, però en rigor no es corresponen

digmes) teòriques i diferents que es poden fer servir per estudiar els fets econòmics de totes les societats, però que són utilitzades especialment per a l'anàlisi del capitalisme (clàssics, marginalisme o neoclàssics, o equilibri general, institucionalisme, marxisme, etc.).

El terme *anticapitalista* correspon a la primera categoria, però *antiglobalització* es refereix a la segona; *sistema soviètic* es refereix a la primera; *marxisme*, a la tercera, etc. Popularment, de vegades es barregen diverses categories: com que la globalització és capitalista, s'associa *antiglobalització* amb *no-capitalista*, però en rigor no es corresponen. I les escoles de pensament econòmic poden servir per analitzar qualsevol dels elements que ens interessin

No tinc un nom específic per a la societat que defenso. Aquesta societat podria ser la societat socialista o comunista en el sentit històric de la paraula, no en l'actual. Ha de ser sobretot justa i igualitària perquè totes les persones puguin cobrir totes les necessitats materials decentment (cosa que requereix que no existeixi la propietat privada dels béns productius), regir-se per un sistema democràtic real on puguin expressar lliurement les seves opcions i prendre decisions amb igualtat (cosa que requereix un sistema de gestió col·lectiu més enllà de la representativitat i el parlamentarisme, amb un gran pes de l'assemblearisme), on prevalguin les decisions col·lectives, però es respectin profundament els drets i llibertats individuals, i amb un sistema de valors on dominin la fraternitat, la solidaritat, els béns comuns... Alguns l'anomenarien *societat comunal*, però insisteixo que el meu problema no és de nom, sinó de les característiques.

Els termes, en tant que lèxic propi d'un camp determinat, vehiculen coneixement especialitzat i, teòricament, són conceptes neutres ideològicament. Això és cert en la terminologia de l'economia? És possible tractar l'economia d'una manera objectiva o és una matèria sempre lligada a una ideologia determinada?

Cal no oblidar que els fets econòmics reflecteixen fets socials, la qual cosa implica que es refereixen a les relacions entre les persones, grups i classes socials amb totes les conseqüències

l'economista suec Gunnar Myrdal, premi Nobel el 1974 (mort el 1987), que considerava que l'analista social havia de fer explícit des del principi el seu posicionament ideològic perquè quedés clar des d'on escrivia. El tractament explícit dels valors dels quals es parteix i el rigor metodològic contribueixen en gran manera a disminuir i diluir els biaixos ideològics més flagrants implícits en qualsevol anàlisi econòmica i social.

Voleu afegir alguna cosa que no us hàgim preguntat?

Són tantes les coses que es podrien dir que m'estimo més no endinsar-me en aquest territori. Només vull afegir molt breument dues consideracions:

Font: www.mirenetxezarreta.net

- Cal no oblidar que els fets econòmics reflecteixen fets socials, la qual cosa implica que es refereixen a les relacions entre les persones, grups i classes socials amb totes les conseqüències. Això vol dir que no es poden ignorar les relacions de poder que s'hi estableixen, un aspecte importantíssim que ignora tota l'economia que fa del mercat el seu eix central.
- En el seu esforç per millorar el rigor dels instruments d'anàlisi,

l'economia ha anat incorporant tècniques matemàtiques i estadístiques avançades a la seva caixa d'eines. Tot i reconèixer que aquestes eines han pogut tenir certa utilitat per afegir rigor a l'anàlisi econòmica, cal no deixar-se dominar per la capacitat que representa familiaritzar-se amb aquestes tècniques a causa de la seva dificultat, així com per la seva bellesa formal en detriment de l'essència profunda dels fets analitzats... Malauradament,

en molts àmbits i universitats sembla que l'economia s'ha convertit en una disciplina matemàtica (i no sempre en una bona matemàtica) i ha oblidat completament el seu caràcter social.

CONSELL DE REDACCIÓ